

מקורות לספר יהושע פרק ה'

חברה נ"ך – ק"ק פועלי צדק
ר' אהרן צבי הלוי ילקוט

(1) רש"י יהושע פרק ה

שנית – שמלו כבר בליל יציאתם ממצרים קהל גדול יחד וזו פעם שנית שכל הארבעים שנה שהיו במדבר לא נשבה להם רוח צפונית ולא היה להם יום נוח למול כמו ששנינו ביבמות, ורבותינו אמרו שנית זו פריעת מילה שלא נתנה לאברהם אבינו:

(2) רד"ק יהושע פרק ה

ושוב מול את בני ישראל שנית – חזר פעם אחר פעם במחנה למול ולצותם למול ובאמרו ושוב מול אינו אומר פעם ושתי לבד אלא כמה פעמים עד שיגמר הדבר וכן ושבתי בבית ה' שאחזור שם תמיד כל ימי חיי וכן באמרו שנית אינו דוקא פעם ושתיים לבד אלא פעם אחר פעם עד שיגמר הדבר וכן כסיל שונה באולתו אינו פעם ושתיים לבד אלא פעם אחר פעם כמה פעמים וכן ועם שונים אל תתערב שחוזרין פעם אחר פעם לרשעות כמה פעמים ויש מרז"ל שאמרו כי אמר שנית על הפריע' כי לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ונדחו דברים אלו ואמרו כי שנית ר"ל על ציצין המעכבין את המילה שמזהירו שיחזור עליהם שנית ויראה כי נמולו היטב אבל פריעת המילה נתנה לאברהם אבינו וכן הוא אומר בבראשית רבה אברהם אבינו פרע את מילתו:

(3) בית הלוי בראשית פרק יז

הנראה דנוכל לומר דהני שני בחינות הם בחיתוך ופריעה. דהחיתוך הוא הסרת מעליו הערלה ובזה מוציא עצמו מכלל הכותים שנקראו ערלים כי כל הגוים ערלים ובחיתוך הוא מבדיל עצמו מהם, ואח"כ באה הפריעה והוא לאות ברית קודש להתקשר ולהתקדש בקדושת ישראל להיות עם אחד, ועל זה אנחנו מברכים בברכות המילה וצאצאיו חתם באות ברית קודש דהחותם של הברית באה ע"י הפריעה. ובזה יבואר לנו דברי המדרש רבה פרשת שמות (א ח) בה' בגדו כי בני זרים ילדו עתה יאכלם חדש את חלקיהם (הושע ה) כשמת יוסף הצדיק הפרו ברית מילה אמרו נהיה כמצריים מיד הפך הקב"ה האהבה שהיו המצריים אוהבים אותם לשנאה שנאמר (תהלים קה) הפך לבם לשנוא עמו כו' לקיים מה שנאמר עתה יאכלם חדש את חלקיהם זה מלך חדש שמחדש עליהם גזירות עכ"ל המדרש, ובילקוט הושע (ה) מסיים עורר חלקיהם שנחלקו מאחרי הקב"ה. ויש להבין מה שאמר הכתוב חלקיהם ותאר חטאם בלשון זה שנחלקו מאחרי הקב"ה ולא מצינו תואר זה במקום אחר. גם יש להבין למה אמר חלקיהם בלשון רבים וה"ל לומר חלקם ולשון חלקיהם משמעו שני חלקים. גם עיקר הדבר קשה להאמר דתיכף יבטלו מהם מצות מילה דרק היא היא מצוה מיוחדת להם יותר משארי בני נח והיאך יבטלו אותה, ועוד דדרש הפסוק דהפך לבם לשנוא עמו להתנכל בעבדיו שהיה אחרי שביטלו מצות מילה דהיאך קראם הפסוק עמו ועבדיו והלא לא נשאר להם גם מצוה אחת יותר מהמצריים. רק הענין דכשמת יוסף הצדיק הבינו כולם דמעשה יותחל השיעבוד בהם דכולם ידעו מה שנאמר עליהם בברית בין הבתרים כי גר יהיה זרעך ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה והתחילו לטכס עצה להקל השעבוד והשנאה מעליהם ועלה

ואולם עתה ייעד אותם שכבר ירשו את הארץ אחר שכבר קיימו זאת המצוה ותסור מעליהם זאת החרפה והביאור הראשון הוא הנראה יותר ואם לא מצאנוהו לאחד מן הקודמי אשר הגיעו אלינו דבריהם:

(7) משך חכמה במדבר פרק ט פסוק ז

למה נגרע לבלתי הקריב וכו' בתוך בני ישראל. יתכן דתנא דבי ר' שמעאל: כל מקום שנאמר "ביאה" - לאחר ירושה וישיבה הכתוב מדבר. אם כן לא היו מצווים על הפסח, ומשום הכי לא הקריבוהו כל ימי היותם במדבר. והא דהקריבו בשנה ב' ובגלגל - על פי הדיבור היה, תוספות סוף פרק קמא דקידושין. והטעם שנצטוו נראה: דמצאנו בכמה מקומות שהובדלו מעבודה זרה לעבודת השם יתברך לשמו המיוחד היה על ידי פסח, כמו שמצאנו בחזקיה אחרי שביערו כל הטומאה, והוציאו הנדה והביאו קרבנות לכפר על שגגת עבודה זרה, עשה פסח לה'. [ולכן אמרו (בספרי לפסוק יד להלן) "וכי יגור אתכם גר ועשה פסח לה", יכול מיד? - שהוא לטהר מעבודה זרה - תלמוד לומר (שם שם) "כחוקת הפסח וכמשפטו יעשה". וזה נאמר בפסח מדבר הבא לטהר ישראל מחטא של עגל]

. כי הפסח מורה על ההשגחה הפרטית, אשר מצוינים בה ישראל מכל העמים, אשר הבדיל בין עמו בני ישראל למצרים, והבדיל בין בכור לאינו בכור. ומורה על היותו בעצמו יתברך, הפועל בלי שום אמצעי ומסובב, ושלא כהאומרים אשר מסר השגחתו - לרום מעלתו - לכוחות הגלגלים, גרמי השמים אשר הם מנהיגים את הטבע, אשר על זה נוסדו כל דרכי העבודה זרה ועבודתם, כמו שכתב רבינו בפרק ג' מהלכות עכו"ם. ומורה אשר השי"ת רוצה בקיום הנמצאים, ובהיותם על צד היושר והחסד, וחברה האנושית, אשר מטעם זה נאכל לחבורות. ואין שוחטין על היחיד. ולא חפץ ה' בהשחתת נפש המדבר בהקריבם אליו - חלילה לאל מוזרות כאלה! - וכמו שאמר במדרש (דברים רבה ב, לג) "ירא ה' בני ומלך" (משלי כד, כא) - ואל למולך. פירוש, שהעובדי מולך אומרים כי השי"ת חפץ בקרבנות האדם, וזה הוא התכלית לאדם כי ישרף על מוקד האליל או את בנו אשר אהב. לכן אמר כי השי"ת כמו מלך, אשר חפץ בקיום עמו - כי אין מלך בלא עם - כן השי"ת חפץ בקיום הנמצאים המפרסמים מציאותו ומכירים שמו. לכן אמר: אם כי תירא את ה', ירא אותו מלך, אבל לא כעובדי המולך. אף משריש בלבב ישראל כי כולם שוים ועם קדוש לה' א - להיו, וכל אדם ראוי לבא להשגחה הא - להיות, לכן אין חזה ושוק בפסח. ומורה על רצון השי"ת כי יבטל השעבוד מהאדם להאדם, "ועבדי הם" (ויקרא כה, נה) - ולא עבדים לעבדים (בבא קמא קטז, ב), וכולם בני חורין. וכאשר רצונו שהאדם לא יעבוד זולתו כן ברא אשר האדם לא יעמוד תחת נמצא אחר - יהיה גלגל או רוחני או כח טבעי - רק כולם כאחד המה מושפעים ומושגחים בפרטיות מהשי"ת, וכולם כאחד רחוקים ממנו בתכלית ובהשויה. כי המלאך הרוחני אינו קרוב להבורא יתברך משלשול קטן שבים, כי כולם הם אפשרי המציאות האמיתי, וחיותם תלוי בהשי"ת המחויב המציאות האמיתי. כל זה מורה עשיית הפסח!

ולזה מעברין על התקופה של ניסן, כדאמרו ראש השנה דף כא, א, דאז האביב וכחות הטבעיים וגרמי שמים מוציאים פעולתם באופן היותר חזק, אחרי אשר היה הטבע ישן כל ימות החורף, ועסקה בפנימיותה לבלות כל, חזר תקופתה באביב. והשמש הפועל בטבע היותר גדול אז הוא בעצם זהרו. לכן צוה השי"ת לחוג הפסח, ליחד כל כוחות הטבע לשם המיוחד יתברך, ולהזכיר על כל מפעלות מצרים, אשר השי"ת הרס כל סדרי הטבע. ולעורר כי הם אינם פועלים ברצון כלום, רק כגרזן ביד החוצב וכשבט ביד מניפו - על זה אמרה התורה (שמות יב, יא) "פסח לה!" ולזה בניסן, דרוב אביב, מורה הפסח שלא לטעות אחרי המוחש לכבד את גרמי השמים הפועלים הטבעיים. ועוד כוונות עמוקות הנעלמים ממנו, אשר הפסח הוא מטהר מעבודה זרה

וכיוצא בזה.

ולכן ביאשיה שטהר את יהודה וירושלים מן האשרים וכו' (מלכים - ב, כג, ד - כ) עשה פסח לה' (שם שם פסוק כא). ולכן מבואר מה שכתוב (מלכים - ב, כג, כב) "כי לא נעשה כפסח הזה מימי השופטים (אשר שפטו את ישראל וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה)", וכדברי הימים (ב, לב, יח) "מימי שמואל הנביא". כי להוראה כזו לטהרם מעבודה זרה - שזה בעצם תקפו של עשיית הפסח במצרים, אשר אמר להם (שמות יב, כא) "משכו" מעבודה זרה (מכילתא בא שם) "וקחו להם צאן (לעשות הפסח)" - לא נעשה מימות השופטים, שלא היה אחרי טעיות כל ישראל בעו"ג, שיבדלו מעו"ג בטהרה גמורה ויעשו פסח כמוהו. ואם כי בחזקיה היה כן, זה לא נעשה "כטהרת הקודש", וגם לא כל ישראל, רק שבט יהודה ובנימין. ולכן אחרי שעשו ישראל העגל, צוה השי"ת בשנה השנית לעשות הפסח, להרחיקם ולהבדילם ולטהרם מגלולי עו"ג והבליהם. וכן בשנת הארבעים, שטעו לבעל פעור "ויצמד (ישראל) לבעל פעור" (במדבר כב, ג), אז צוה השי"ת לעשות פסח בגלגל (יהושע פרק ה) אף שהיה קודם כיבוש וחילוק, והבן).

8) שמות פרק כג פסוק כ

הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי:

9) רמב"ן שמות פרק כג פסוק כ

(כ) הנה אנכי שולח מלאך לפניך....

כי הגזרה ההיא לא נתקיימה עם משה בימיו, הוא מה שאמר (להלן לג טז) ונפלינו אני ועמך, ואמר (שם יז) כי מצאת חן בעיני ואדעך בשם, ועוד אמר (שם לד י) וראה כל העם אשר אתה בקרבו, אבל לאחר מיתתו של משה רבינו שלח להם מלאך, וזה שאמר הכתוב (יהושע ה יג יד) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרנו, ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי. ושם תראה ששאלו יהושע מה אדוני מדבר אל עבדו (שם יד), ולא צוה דבר שנגלה אליו בעבורו, אלא שאמר לו של נעלך מעל רגליך (שם טו), ולא בירר למה בא. אבל היתה המראה להודיע אותו כי מעתה יהיה מלאך שלוח לפניהם לצבא בבאם במלחמה. וזהו שאמר עתה באתי (שם יד). וכך אמרו בתנחומא (יח) אני הוא שבאתי בימי משה רבך ודחה אותי ולא רצה שאלך עמו. ומפורש אמרו (בשמו"ר לב ג) בטל שלא ימסרו להם שר כל ימי משה, וכיון שמת משה חזר אותו השר למקומו, שכן יהושע רואה אותו, שנאמר ויהי בהיות יהושע ביריחו ויאמר לא כי אני שר צבא ה' עתה באתי, לכך נאמר הנה אנכי שולח מלאך:

..... ומכל מקום לדברי הכל המדרש שהזכרתי אמת הוא שכל ימי משה לא היה מלאך שר צבא הולך עמהם, כי משה היה ממלא מקומו, כענין שנאמר (לעיל יז יא) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ובימי יהושע הוצרך לו שיבא אליו מלאך שר צבא ה' ללחום מלחמותם, והוא גבריאל הנלחם להם, וזהו שראה אותו וחרבו שלופה בידו (יהושע ה יג), כי בא לעשות נקמה בגוים תוכחות בלאומים: